

AȘEZAREA NEOLITICĂ DE TIP ALDENI II DE LA MĂLĂEȘTII DE SUS (JUD. PRAHOVA)

DE

EUGEN COMȘA și VASILE GEORGESCU

Cu prilejul unor cercetări arheologice de suprafață, pe teritoriul satului Mălăeștii de Sus, comuna Dumbrăvești, jud. Prahova (la 25 km nord de Ploiești, spre Slănic), a fost descoperită o așezare neolitică, aparținând purtătorilor aspectului cultural Aldeni II¹. Ea se află pe terasa de vest a riului Vârbilău, numită „Mornel”, în punctul „La Ripă”. Terasa are o lungime de circa 300 m. Marginea malului este crestată, formind zece prelungiri, ca niște semicercuri, înalte, acoperite cu crîng. Capul de nord al malului fiind prăpăstios, localnicii l-au numit „La Ripă”. El cotește spre apus unde este o vale îngustă și adîncă, drept hotar, acoperită cu crîng mai mare, din gura văii înălțîndu-se masiv „Ripa”.

În apropierea Ripii se află prima prelungire a terasei, numită „La Bughiu”, cea mai nordică și cea mai înaltă, circa 30 m față de nivelul apei, avînd pe trei părți maluri abrupte, inaccesibile. Aici se găsește așezarea neolitică. Suprafața pe care sînt răspîndite resturile de locuire are o formă aproximativ ovală, cu lungimea de circa 60 m și lățimea de aprox. 30 m, terenul fiind la mijloc puțin mai ridicat datorită urmelor de viață omenească, din epoca neolitică². Din acest punct locuitorii din vechime aveau un larg cîmp de vedere spre sud și spre nord.

Plugul a scos la iveală numeroase bucăți de lipitură arsă, cu multe urme de paie. Ele constituie o dovadă evidentă a cultivării plantelor. Amintim apoi diverse fragmente ceramice pe care sînt imprimare urme de boabe de griu și mai multe rîșnite, de dimensiuni medii, de formă ovală, alungită, cu o față albiată, datorită folosirii îndelungate.

Tot de pe arătură, s-au adunat oase izolate de animale (în principal de bovine), dovedind creșterea vitelor.

O altă ocupație documentată a fost torsul, oglindit prin descoperirea citorva fusaiole de formă bitronconică (cu diametrul de cca 3 cm) (fig. 8/2) și a unor cioburi rotunde și perforate (fig. 8/1,3). Ele presupun și o altă indeletnicie și anume, aceea a țesutului.

Dintre unelte, sînt atestate numeroase piese de silex. A fost folosit, drept materie primă, mai ales silexul de culoare cafenie-gălbui, probabil

¹ Pentru caracterizarea acestui aspect cultural a se vedea : Gh. Ștefan, Raport MNA, 1944, p. 31—34 ; *Ibidem*, p. 74—76 ; M. Petrescu-Dîmbovița, Materiale, 1, 1953, p. 13—155 ; Eugen Comșa, SCIV, 14, 1963, 1, p. 7—26 ; Ion T. Dragomir, Danubius, 2—3, 1969, p. 45—61.

² Mulțumim în mod deosebit locuitorului Gh. Nistor, din satul Mălăeștii de Sus, care a strîns materiale arheologice de pe terasa de vest a Vârbilăului, ne-a indicat punctele și a susținut efectiv cercetarea arheologică de suprafață.

de tip „balcanic”. Sînt și cîteva piese din silex cenușiu a cărui origine este mai greu de precizat (poate proveni din zăcămintele aflate în sudul jud. Brașov). Nu excludem și posibilitatea ca oamenii din așezare să fi utilizat și silex local, adunat din albia râului Vărbilău. S-au descoperit numeroase lame întregi și fragmentare (fig. 1 și 2). Sînt și mai multe segmente de lame cu margini lustruite. Răzuitoarele sînt, de obicei, lucrate pe așchii pregătite anume (fig. 3). Ca și în cazul lamelor, sînt de semnalat răzuitoarele microlite (de 2 cm lungime). Amintim un perforator, cu vîrf rupt și marginile lustruite (fig. 3/2) și un percutor de formă sferică. Pe lîngă uneltele de silex, dar pe scară mult mai redusă, s-au utilizat și altele lucrate din gresie silicifiată, originară din zona curbării Carpaților, ajunse în regiune tot pe calea schimburilor.

Uneltele de piatră șlefuită sînt reprezentate prin cinci piese lucrate din tuf vulcanic (fig. 4). Trei din ele sînt plate, neperforate : a) un toporaș de formă aproape dreptunghiulară, cu tăișul arcuit, are secțiunea transversală dreptunghiulară cu colțurile arcuite și secțiunea longitudinală simetrică (fig. 4/1); b) o dălțiță păstrată întreagă prelungă, cu secțiunea transversală plan-convexă și cea longitudinală, asimetrică (fig. 4/3); c) dălțiță fragmentară, îngustă și prelungă (fig. 4/4). Două unelte de piatră, făcute tot din tuf vulcanic, sînt perforate. Din prima piesă, un topor-ciocan (fig. 4/5), s-a păstrat o porțiune mică de lîngă gaura de fixare a cozii. Perforarea s-a făcut dintr-o singură parte. Orificiul are forma tronconică. A doua piesă, miniaturală (fig. 4/2), a fost tot un toporaș-ciocan, din care s-a păstrat numai brațul cu tăișul. Orificiul s-a făcut din două părți. Are formă bitronconică, unirea făcîndu-se în dreptul bazelor mici.

Ca piese deosebite, folosite la tatuaj sau mai curînd la ornamentarea țeșăturilor, menționăm : o pintaderă întreagă, cu minerul scurt, lătit la bază și perforat la partea superioară (fig. 5/4). Pe fața discului, pintadera are o vîlută în relief. Dintr-o altă pintaderă, s-a păstrat numai o parte din disc, ornamentat tot cu o vîlută (fig. 5/5).

Ceramica este reprezentată prin numeroase fragmente de vase de diferite dimensiuni, modelate din pastă amestecată cu o cantitate mare de cioburi pisate. Se pot deosebi două categorii principale : vasele de uz comun (fig. 11) și cele din pastă fină (fig. 12, 13).

Prima categorie este documentată, mai cu seamă, prin diverse borcane cu corpul arcuit (de ex. fig. 11/1, 3, 6, 8). Dintre ele, menționăm unele cu corp bombat, accentuat și cu buza scundă, răsfrintă în afară. Sînt și vase mari, cu gitul cilindric, înalt și corpul bombat; apoi, vase foarte mari (unele cu pereții pînă la 3 cm grosime), pentru păstrarea rezervelor de hrană. Semnalăm și castroanele mari, adînci, de formă bitronconică. De asemenea, s-au găsit și cîteva fragmente de suporturi înalte, cilindrice, cu partea de mijloc arcuită, similare celor din aria învecinată a culturii Cucuteni. Dintre fragmentele mai deosebite semnalăm și un ciob gros, cu cîteva orificii mari, distanțate (fig. 12/10). Diverse vase aveau torți masive sau tortițe perforate vertical.

Vasele din această categorie erau ornamentate, de obicei, cu barbotină (fig. 11/8, 9, 11—13), mai ales, cu virci, mai rar cu barbotină neorganizată, asociată cu cîte un șir de adîncituri, făcute neglijent cu degetul în lungul buzei (fig. 11/3, 8), iar pe corp, cu proeminențe de diferite forme

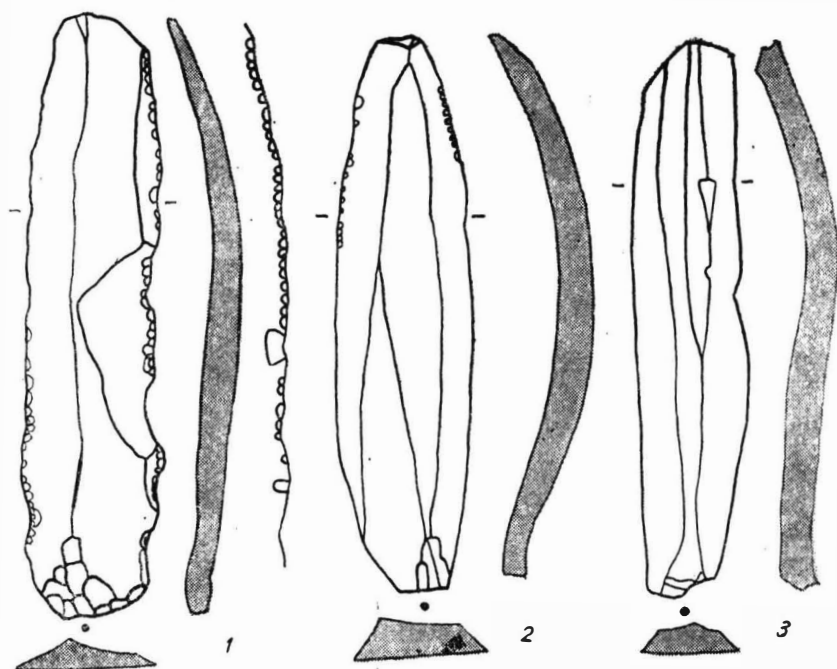

Fig. 1. Mălăeștii de Sus. Lame de silex.

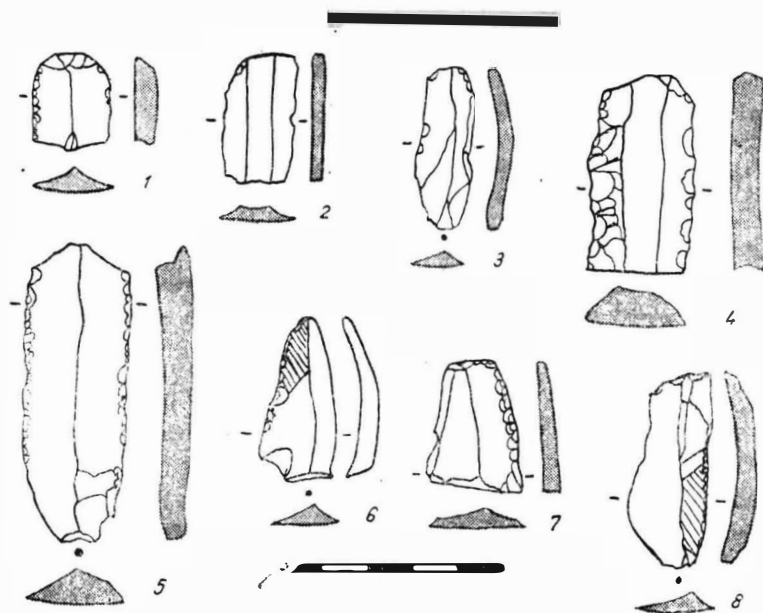

Fig. 2. Mălăeștii de Sus. Unelte de silex.

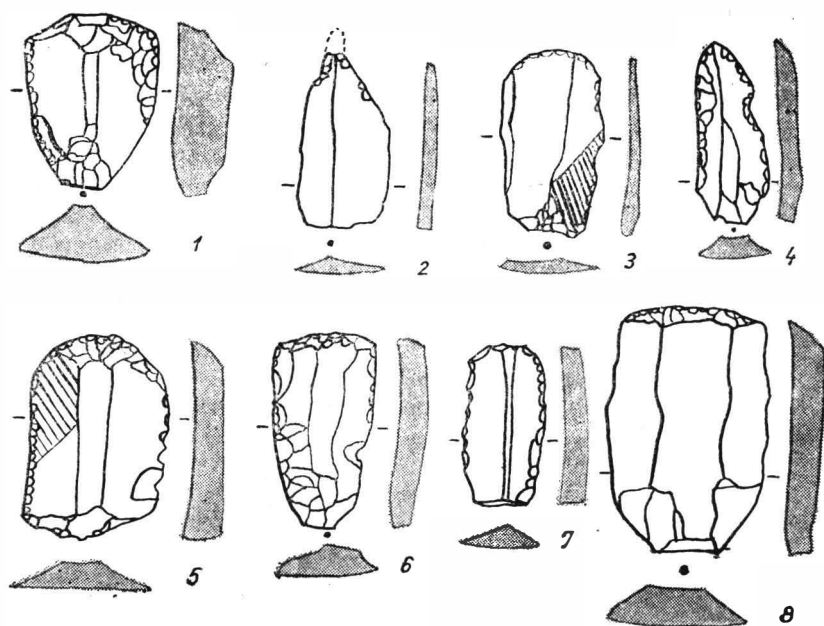

Fig. 3. Mălăeștii de Sus. Unelte de silex.

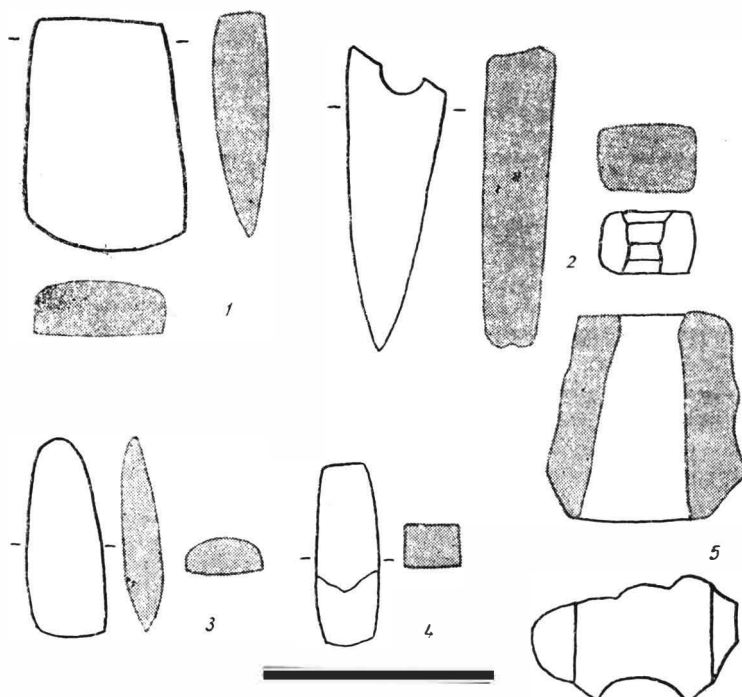

Fig. 4. Mălăeștii de Sus. Unelte de piatră șlefuită.

și mărimi (fig. 11/6, 7, 9). Mai rar, se întâlnește decorul din linii incizate, paralele, dese, verticale (fig. 11/10) sau acela format din briuri în relief, scurte, verticale.

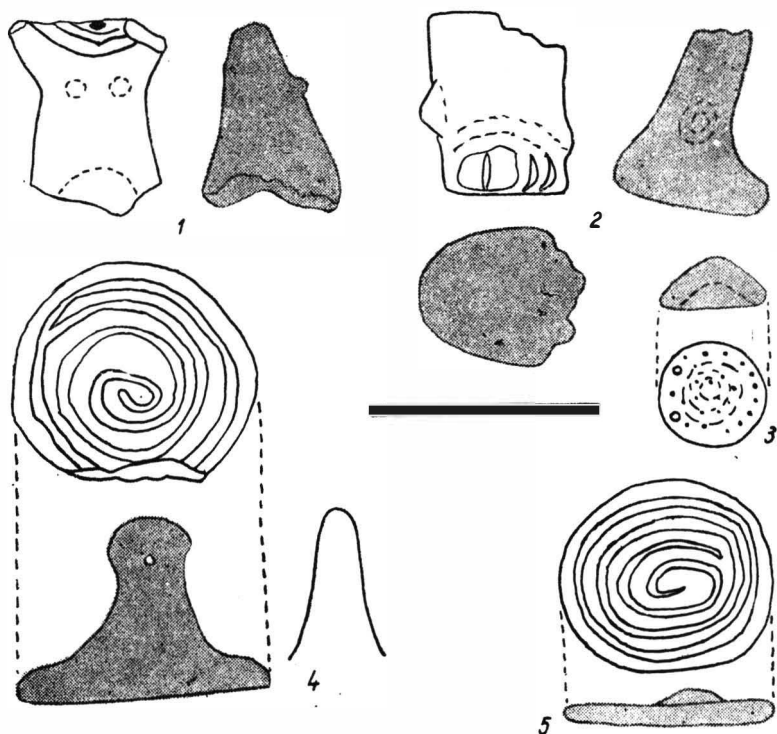

Fig. 5. Mălăeștii de Sus. 1 figurină feminină de lut ars; 2 picior de figurină; 3 pandantiv amuletă de lut ars; 4-5 pintadere.

S-au găsit și câteva miniaturi de vase: un castronaș (fig. 8/7), un „borcan” cu două rânduri de proeminente mici (fig. 8/6), un altul ornamentat, de sus până jos, cu linii incizate verticale, dese.

Mai interesantă este categoria vaselor din pastă fină (fig. 12 și 13). Din această serie sînt de menționat, mai ales, destul de multe pahare și castroane adinci, de mărime mijlocie, ornamentate cu caneluri paralele și orizontale, distanțate, asociate, de regulă, cu câteva adîncituri rotunde sau ovale (fig. 13/2, 5, 7, 8, 13, 17), specifice (cu analogii apropiate în așezarea de la Aldeni). Un decor obișnuit, pe multe vase, este format din linii incizate, cu caracter spiralic, sau din benzi mărginite de cite două linii orizontale, între care sînt intercalate ovale prelungi sau linii oblice, paralele. Mai sînt de menționat castroane largi, cu partea de sus arcuită puțin spre interior; apoi, vase cu corp bombat, accentuat, cu buza îngustă. Pe un ciob mic, dintr-un vas cu corpul bombat, decorul este alcătuit din șiruri de adîncituri ovale, neregulate, paralele (fig. 11/2).

Dintre piesele mai deosebite, semnalăm un vas ca un fel de căuc, cu tub de vărsare (fig. 7/6). S-a găsit și un tub gros și arcuit (fig. 12/5).

Din aceeași categorie ceramică fac parte și polonicele emisferice, cu coadă triunghiulară, prelungă, cu capătul drept sau îndoit în jos, per-

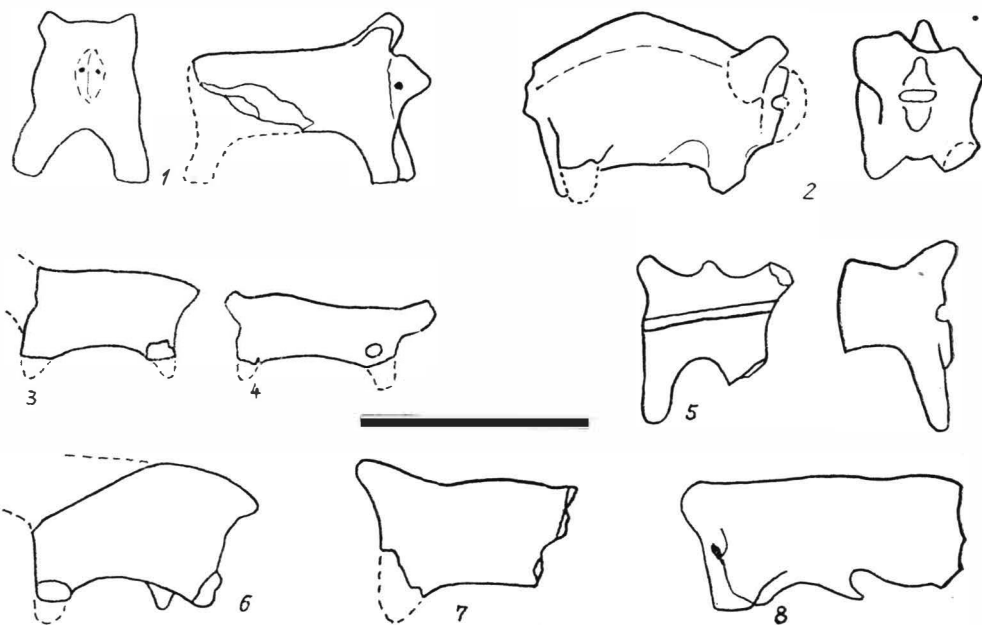

Fig. 6. Mălăești de Sus. Figurine zoomorfe de lut ars.

forate spre vîrf (fig. 9). Un capăt de polonic este perforat și are capătul cu o formă deosebită, rectangular, cu patru prelungiri laterale (fig. 9/5).

Cîteva vase din pastă fină au inel de fund, înalt pînă la 2 cm.

Sînt de amintit și numeroase capace, cu apucături în formă de măciulie plată, lătită lateral, deasupra cu fațetă dreaptă orizontală (fig. 7/1—3).

O atenție deosebită se cuvine să o acordăm cioburilor cu decor pictat, cu culoare galbenă și cu linii subțiri, paralele, cafenii sau negre. Dintre cioburile cu decor pictat, menționăm fragmentul unui capac cu suprafața decorată cu trei linii cafenii, oblice, subțiri, paralele, de la măciulie în jos, restul fiind vopsit cu alb. Mai sînt și alte fragmente de capac, cu un fel de jgheab în jurul măciuliei, vopsit cu alb. Tot cu culoare albă, au fost trasate benzi late, paralele cu partea inferioară a capacelor, iar, uneori, porțiunile intermediare sînt vopsite cu cafeniu. Tot pe suprafața capacelor se făceau pete rotunde mari, cu culoare albă. Menționăm și un fragment de pahar mic, avînd pe el trasate cîteva linii subțiri, oblice, paralele, cu culoare cafenie. Pe unele vase mai mari, din pastă fină, arse la roșu, sînt porțiuni de decor, compus din linii subțiri, dese și paralele, trasate cu culoare cafenie, alternînd cu linii albe, subțiri.

Sînt și cioburi de vase din pastă inferioară, avînd suprafața vopsită cu roșu-vișiniu, și decorul din linii albe, paralele (motivele au formă de triunghi cu două laturi, din cîte două linii), uneori asociate, cu benzi albe, late și arcuite.

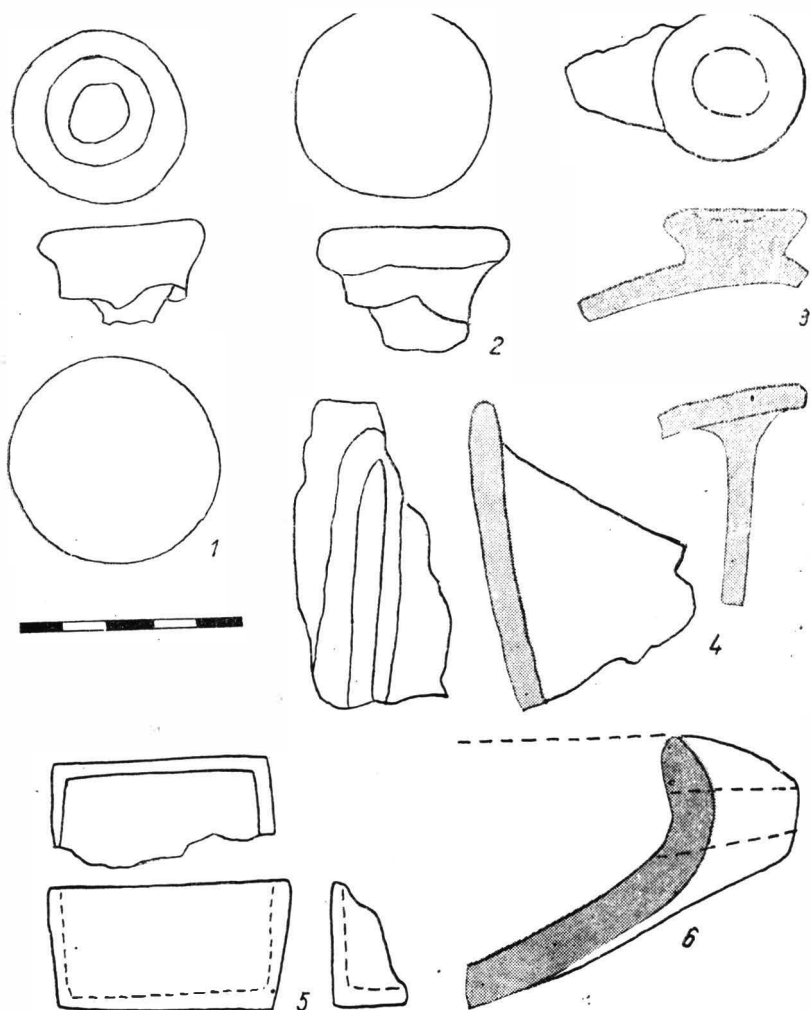

Fig. 7. Măleștii de Sus. 1—3 măciulii de capace; 4 fragment de vas dublu; 5 cutiută de lut ars; 6 fragment de vas cu tub.

Subliniem că majoritatea ornamentelor pictate sînt pe capace sau pe suporturi. Aproape toate fragmentele cu decor pictat au suprafața interioară neregulată, netezită neglijent.

O piesă fragmentară este în formă de cutie rectangulară, cu margini înalte (fig. 7/5). Poate fi o miniatură, redînd interiorul unei locuințe.

Un alt obiect interesant, fragmentar, ca un recipient, privit de sus, are forma triunghiulară, cu laturile arcuite în afară și cu trei piciorușe scunde (fig. 10). Corpul văsciorului este bombat. Înăuntru are urme de culoare verzuie (poate de aramă). Ar putea fi vorba de un creuzet care

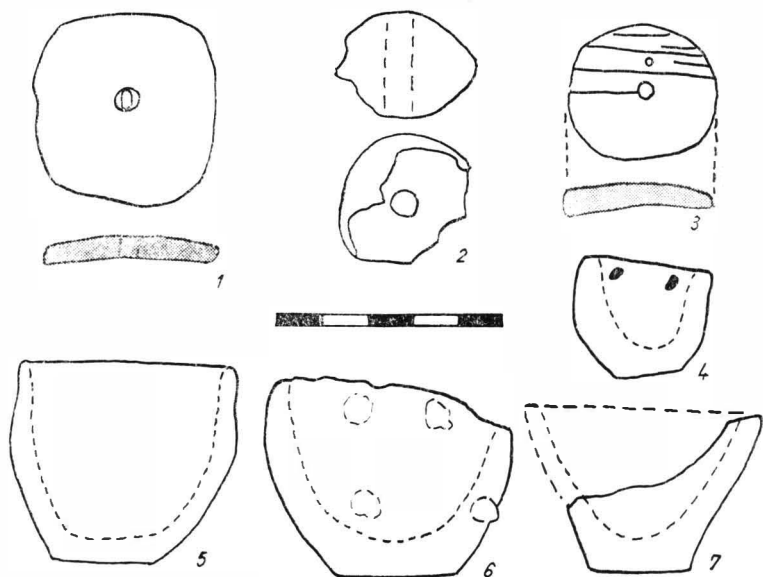

Fig. 8. Mălăeștii de Sus. 1, 3 cioburi rotunde, perforate; 2 fusaiole fragmentară; 4-7 vase miniaturale.

servea la topirea aramei. Concluzia va trebui verificată prin analiza chimică a conținutului.

Plastica antropomorfă este slab reprezentată în cadrul lotului descris. Amintim o figurină feminină, interesantă din mai multe puncte de vedere (fig. 5/1). Îi lipsește capul, dar în dreptul lui este o urmă, care dovedește că a fost modelat separat și fixat pe corp, printr-un bețișor. Brațele sînt rupte dar arcuirea unuia pare să indice că le avea ridicate în sus și lateral. La gît sînt trasate trei linii arcuite, paralele, redînd podoabele purtate la gît sau decorul îmbrăcămînții. Sîinii sînt ca două proeminente mici. Partea inferioară a figurinei se lărgeste către bază, dovadă că reprezintă un personaj feminin, îmbrăcat. Partea de jos a figurinei este goală în interior. Mai amintim și porțiunea inferioară a unui picior de figurină antropomorfă, mare și înaltă (fig. 5/2). Laba piciorului este lătită în față și în spate. Prin creștături sînt redade degetele.

Plastica zoomorfă este bine reprezentată (fig. 6). Sînt zece piese fragmentare, redînd unele animale cu corpul masiv și piciorușe scurte, iar altele mai svelte. Mai bine păstrată este o piesă a căreia îi lipsește puțin din partea posterioară (fig. 6/1). Are corpul prelung, picioarele din față lungi, iar botul redat printr-o ciupitură perforată orizontal. Urechile și coarnele sînt rupte. Una din figurine, aproape întreagă, reprezintă un porc cu corpul masiv, cu un fel de creastă pe spate și cu picioare scurte (fig. 6/2).

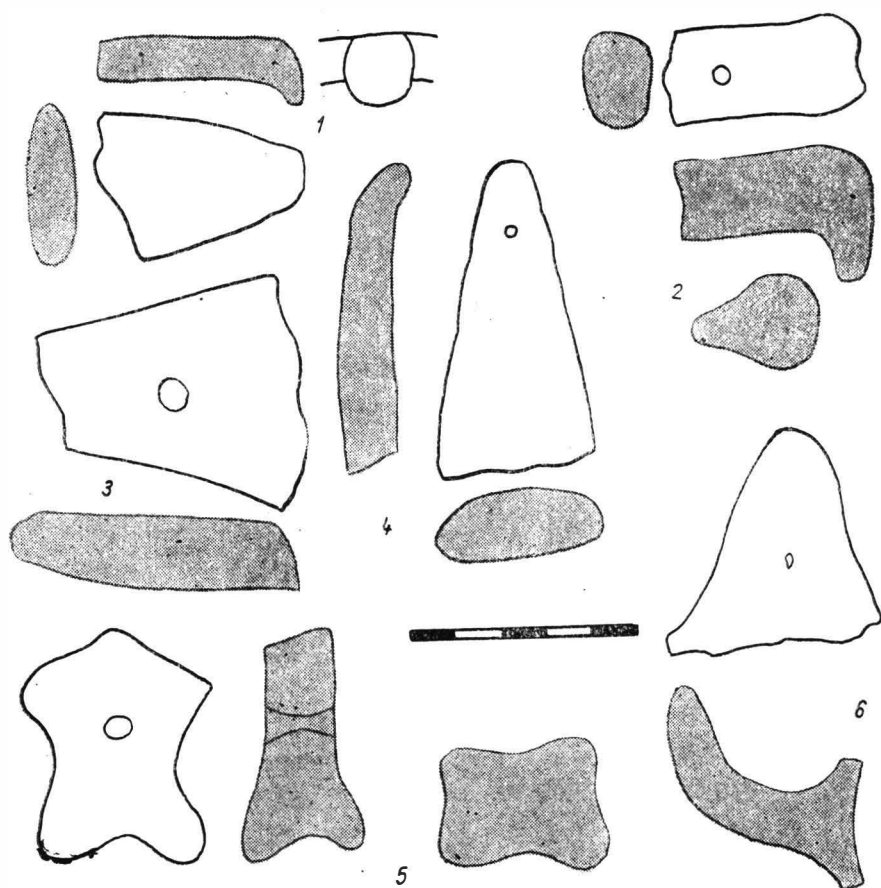

Fig. 9. Mălăeștii de Sus. Cozi de polonice.

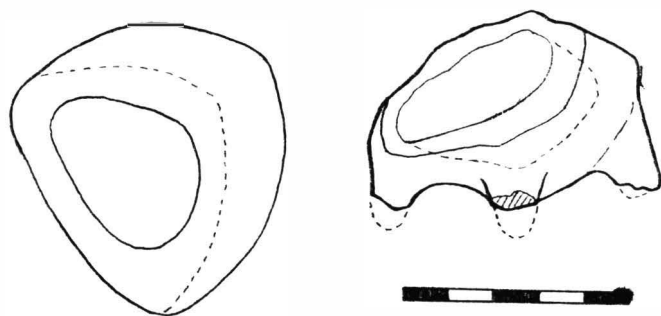

Fig. 10. Mălăeștii de Sus. „Văscior” cu trei picioare.

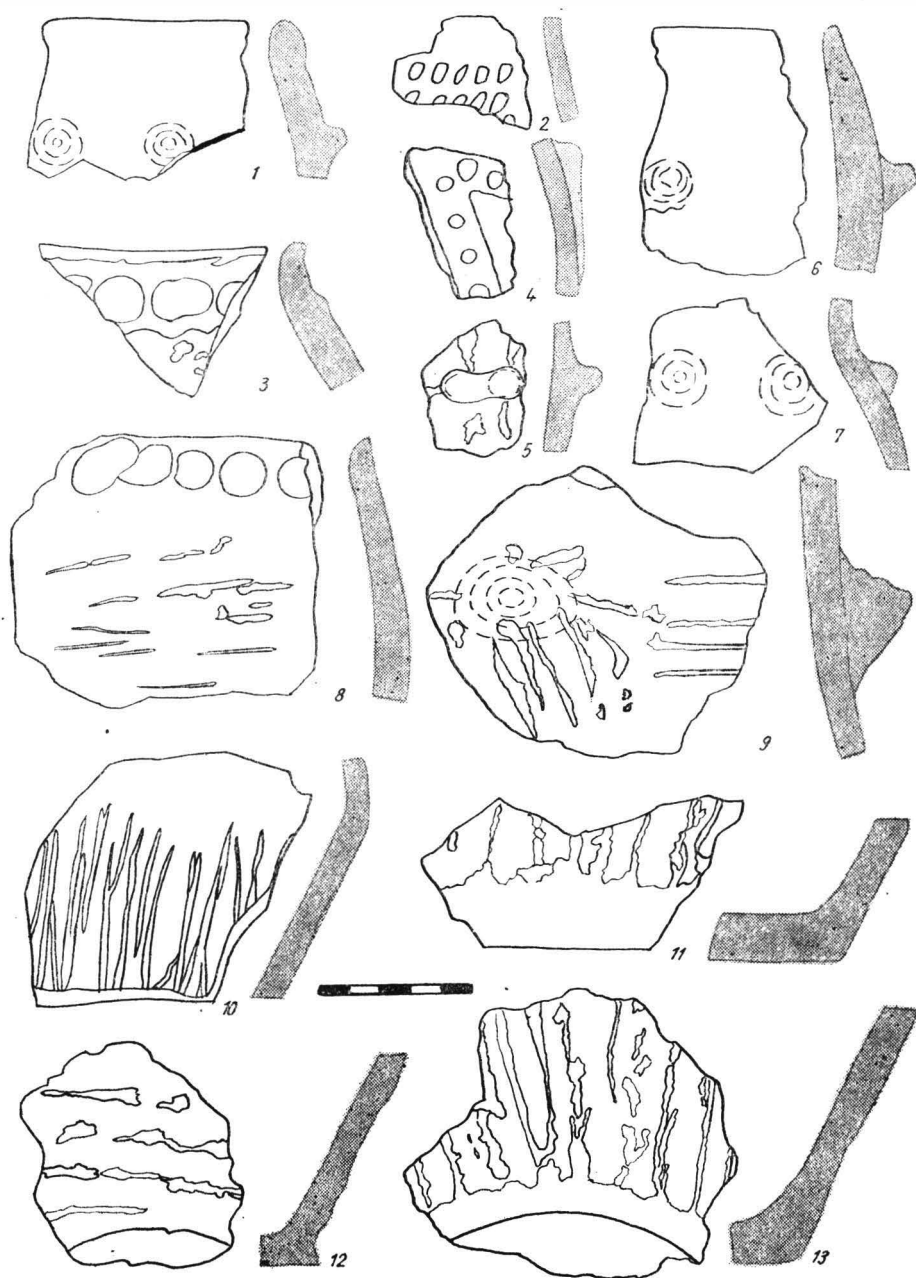

Fig. 11. Mălăești de Sus. Fragmente ceramice din vase de uz comun.

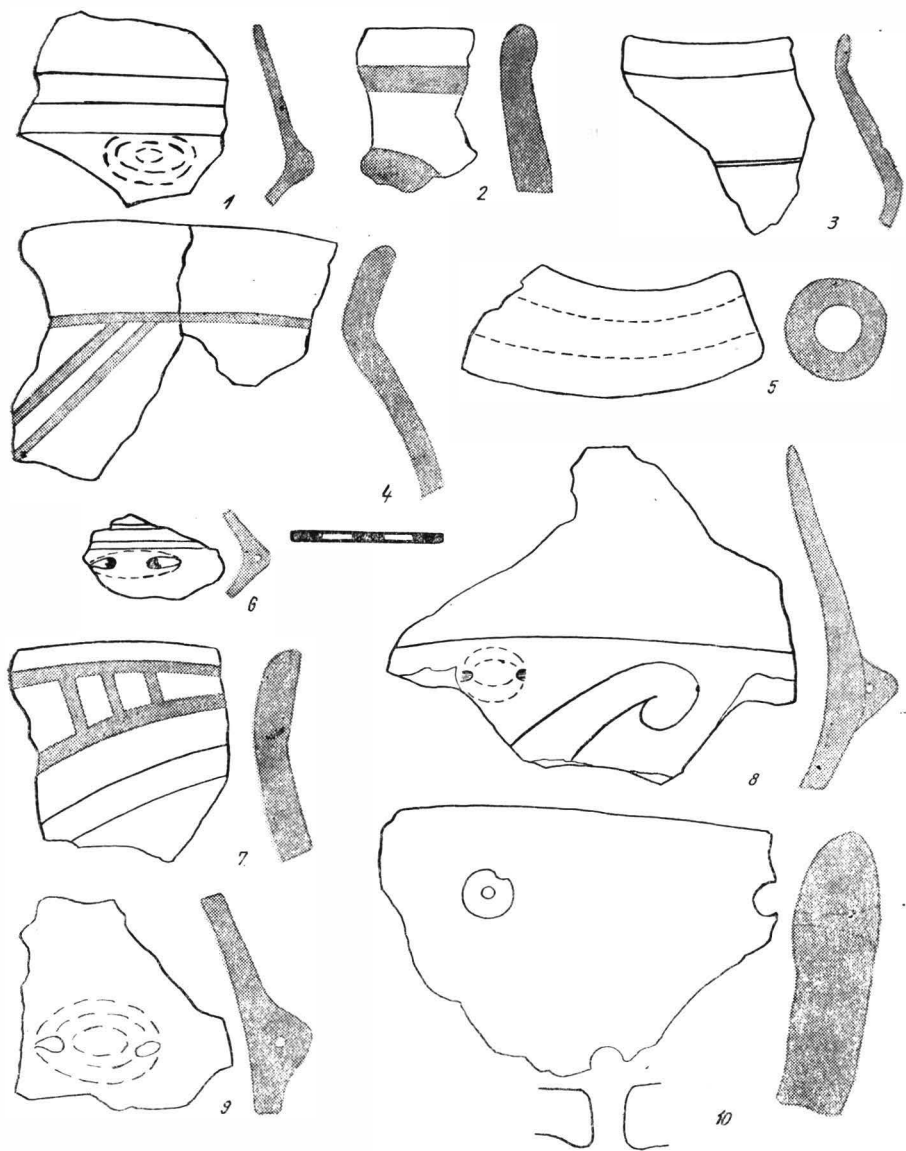

Fig. 12. Mălăeștii de Sus. Fragmente din pastă fină: 1 cu decor canelat; 2, 4, 7 cu decor pictat cu culoare albă; 3, 8 cu decor incizat; 5 tub de vas; 6, 9 cu proeminente; 10 placă de lut ars, perforată.

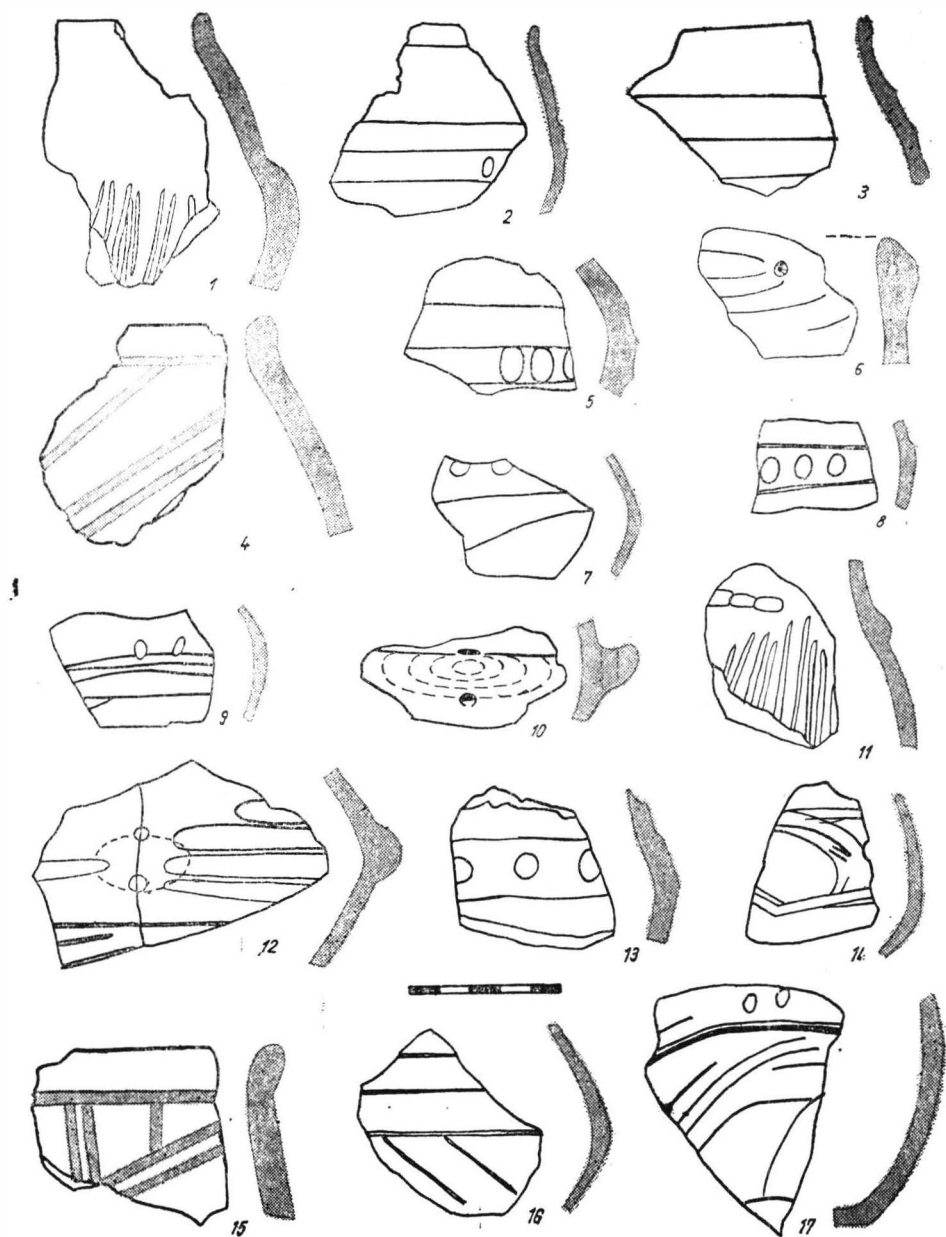

Fig. 13. Mălăeștii de Sus. Fragmente de vase din pastă fină: 4, 15 cu decor pictat cu alb; Restul cu alte diferite ornamente: incizate, alveole, proeminențe.

Un alt fragment de figurină zoomorfă redă un animal mascul, cu corpul prelung și subțire (fig. 6/8). Îi lipsește partea din față. Amintim și un corp de animal cu partea din față știrbită (fig. 6/3). Una din figurine atrage atenția prin aceea că a avut gît lung și picioarele din față fixate pe corp prin cîte un bețișor (fig. 6/4). La acestea se mai adaugă un cap mic de animal cornut. În dreptul gîtului are o fațetă, indicînd faptul că a fost modelat separat de corp. Un fragment reprezintă jumătatea din față a unei figurine, redînd un animal cornut cu picioare lungi (fig. 6/5). Pe spate are o creastă. În general, figurinele descrise sînt modelate neglijent (fig. 6/6, 7).

Dintre podoabe semnalăm un pandantiv de lut ars, rotund, conic, turtit, cu două orificii la partea superioară, ornamentat la exterior cu șiruri de înțepături mici (fig. 5/3). Nu este exclus ca piesa să reprezinte o imitație în lut a pandantivelor de aur.

Pină în prezent așezarea de la Mălăeștii de Sus este cea mai vestică din cadrul arealului Aldeni II.

Ținem să subliniem că materialele arheologice strinse de la suprafața solului, din stațiune, sînt destul de bogate, ceea ce a permis să precizăm unele elemente de cultură materială specifice aspectului Aldeni II din ținutul de la nord de Ploiești. Nu excludem posibilitatea ca așezări de același tip să existe și mai departe spre vest de cea descrisă aici.

Obiectivul nefiind cercetat prin săpături nu sîntem în măsură să precizăm stratigrafia din cuprinsul lui (ne referim la stratul format în cursul epocii neolitice). Un indiciu cu privire la o locuire mai intensă și de durată pare să-l constituie observația că terenul respectiv este ceva mai înalt decît ogoarele din jur.

Precum s-a văzut din cele relatate mai sus, ca tip de așezare obiectivul de la Mălăeștii de Sus nu se deosebește de altele similare din jud. Buzău, cercetate prin săpături.

În privința ocupațiilor, cum este și firesc, datele sînt încă puține. Uneltele, mai ales cele din silex, sînt numeroase dovedind că existau posibilități mari de obținere a materiei prime, din zonă sau pe calea schimburilor cu alte comunități mai depărtate.

Interesante sînt observațiile făcute asupra ceramicii. Se cuvine să subliniem faptul că deși au fost cercetate prin săpături cîteva așezări de tip Aldeni II din zona de dealuri a Munteniei, pină acum au fost publicate prea puține materiale de acest tip. Prin numărul de fragmente ceramice prezentate lotul nostru este cel mai bogat.

După cum se știe aspectul cultural Aldeni II aflat în ținuturile dintre criile de răspindire ale culturilor Cucuteni și Gumelnița s-a format din amestecul unor elemente specifice celor două culturi. Din observațiile făcute pină acum rezultă că în unele stațiuni predomină în domeniul ceramicii elementele de tip Gumelnița, iar în altele cele de tip Cucuteni. În complexul de la Mălăeștii de Sus, unele elemente principale (cum sînt paharele) sînt de tip cucutenian. Elementele specifice culturii Gumelnița sînt foarte puține. În stadiul actual al cercetării, pare să rezulte că în zona din preajma Teleajenului predomină elementele cucuteniene, de pus

în legătură cu o influență puternică și probabil cu contacte avute cu comunitățile din sud-estul Transilvaniei. Nu putem trece cu vederea și constatarea că fragmentele ceramice cu decor pictat din obiectivul cercetat prezintă unele particularități, neîntlnite în alte așezări similare.

Atrage atenția numărul apreciabil al figurinelor, mai cu seamă al celor zoomorfe.

În încheiere, se poate spune că așezarea prezentată este importantă, deși a fost cercetată numai la suprafață, din două puncte de vedere : a) delimitează spre vest arealul Aldeni II și b) se află într-o zonă relativ puțin cercetată în privința epocii neolitice.

Dintre materialele strinse de la suprafața solului sint de semnalat și câteva cioburi deosebite, care datează din epoca bronzului³. Ne referim la o ceașcă adincă tronconică, cu toartă scurtă verticală. Suprafața ei este neregulată. Drept decor, lingă buză, are o proeminență mică, alungită, pe orizontală. Din cele câteva tortițe adunate, amintim una de la o ceșcuță din pastă fină. Pe partea de sus a torții este un buton ca o pastilă mică. Forma acestei torți este specifică vaselor din cultura Tei. Constatarea ne face să atribuim aceleiași culturi și celelalte câteva fragmente de torți și de vase similare. Este o dovadă că pe locul „Mornel” sau în preajma lui a existat o așezare de tip Tei. Subliniem că este cel mai nordic punct, cunoscut pînă acum, cu astfel de descoperiri din jud. Prahova.

Tot pe locul „Mornel” s-au găsit și câteva cioburi din pastă grosolană, din borcane înalte, cu corpul arcuit, ornamentate, mai jos de buză, cu câteva briuri în relief, alveolare, asociate, probabil, cu proeminențe. După aspect, aceste cioburi par să dateze din prima epocă a fierului⁴.

L'AGGLOMÉRATION NÉOLITHIQUE DE TYPE ALDENI II DÉCOUVERTE À MĂLĂEȘTII DE SUS (dép. de Prahova)

(RÉSUMÉ)

Par des recherches archéologiques exécutés à la surface du terrain au lieu dit „Mornel” dans les environs du village Mălăeștii de Sus on a découvert une agglomération appartenant au facies culturel Aldeni II, jusqu'à présent le plus ouestique complexe de ce type.

On a recueilli à la surface du sol des nombreuses outils en silex, en pierre polie, ainsi que des fragments céramiques quelqu'une d'eux à décor peint. De même on a trouvé des figurines : une représentant une personne féminine et encore d'autres zoomorphes.

³ Aducem mulțumirile noastre octogenarului Vasile Simion, cu care am cercetat (în apropierea așezării neolitice) „Dealul Coțofeneștilor”, reușind a întocmi „Istoricul descoperirii coifului de aur de la Coțofenești”. Pe versantul sudic al dealului amintit, pe locul „Pe Ciobănească”, am găsit ceramică și monede dacice.

⁴ Pe această cale aducem mulțumiri Mariei Gh. Georgescu din Mălăeștii de Sus, care a dat tot sprijinul cercetării arheologice.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Mălăeștii de Sus. Lames en silex.

Fig. 2 et 3. Mălăeștii de Sus. Outils en silex.

Fig. 4. Mălăeștii de Sus. Outils en pierre taillée.

Fig. 5. Mălăeștii de Sus. 1. Figurine en terre cuite, représentent une femme; 2. Pied d'une figurine; 3. Pendantif-amulette en terre cuite; 4—5. Pintadères.

Fig. 6. Mălăeștii de Sus. Figurines zoomorphes en terre cuite.

Fig. 7. Mălăeștii de Sus. 1—3 Pommés des couvercles; 4. Fragment céramique provenant d'un vase double; 5. Fragment d'un vase „boîte”; 6. Fragment d'un vase avec tuyau.

Fig. 8. Mălăeștii de Sus. 1, 3. Tessonnes rondes perforés; 2. Fusaiote fragmentaire; 4—7. Vases en miniature.

Fig. 9. Mălăeștii de Sus. Manchons des grandes cuillers.

Fig. 10. Mălăeștii de Sus. Petit vase à trois pieds.

Fig. 11. Mălăeștii de Sus. Fragments céramiques des vases d'usage commun.

Fig. 12. Mălăeștii de Sus. Fragments céramiques en pâte fine: 1. Avec décor à cannelures; 2, 4, 7. À décor peint avec de la couleur blanche; 3, 8 À décor incisé; 5. Tuyau d'un vase; 6. Fragments avec des proéminences; 10. Plaque en terre cuite, perforée.

Fig. 13. Mălăeștii de Sus. Fragments des vases en pâte fine: 4, 15. À décor peint avec de la couleur blanche; Le reste ayant ornement incisé, proéminences, alvéoles.